

A szetu névadásról

A ma kb. 20 ezer lelket számláló szetu népcsoportról jószerivel csak annyit tudunk, amennyit ZSIRAI MIKLÓS könyvének az észtekről szóló fejezetében leírt: „Egészen külön kis etnikai szigetet alkot az ország délkeleti csücskében, Petseri megyében vagy Pecsoriban elhelyezkedő szetu vagy szetukéz (pszkovi vagy pleskaui észte). Ez a vidék a XII. század óta 1918-ig megszakítás nélkül orosz uralom alatt állott, túlnyomórészt görög-keleti hitű, s mivel az európai művelődéstől szinte teljesen el volt zárva és az északi észte tömegekkel is alig-alig érintkezhetett, lakossága rendkívül elmaradt, ruházatában, szokásaiban, egész életmódjában sok eredetiséget és kezdetlegességet őrzött meg. Nyilvánvalóan az oroszok előtt közmondásos maradiságuknak köszönhetik azonban, hogy nem oroszosodtak el” (Finnugor rokonságunk. Bp., 1937. 446). Az 1995-ös jyvaskylai finnugor kongresszus tiszteletére adták ki a Koltat, karjalaiset ja setukalaiset című könyvet (angol rezümével). Ez a mű a 167–234. oldalakon foglalkozik velük. Többek között azt is megtudtuk, hogy egy kb. 8000 fős csoportjuk Szibériában él a Szaján hegység lábainál Krasznojarszktól délkeletre – éppen olyan izoláltságban, mint az észtországiak. A szibériai csoport névadásával is foglalkozik MARE PIHO észte kutató.

Mivel a szetuk pravoszlávok, így a keresztnéveik is a pravoszláv kalendáriumból valók. A szerző 19 férfi- és 13 női nevet sorol fel, s megadja ezeknek a becézőneveit is. Ezek már ugyancsak eltérnek az oroszról, olyannyira, hogy sokszor fel sem ismerhető, hogy melyik névből is származik, pl. *Hedo* (Fedoszija), *Sass* (Alekszander) stb.

Hivatalosan ők is a háromelemű orosz neveket viselik, vezetéknévük is orosz (*Jemeljanov, Karpov, Mironov*). Az egymás közötti érintkezésben viszont már más a helyzet. A szerző 16 csoportot állapít meg, de a 16 között bizony jócskán van ragadványnév is (a határterületekben maga MARE PIHO is bizonytalan, mivel némelyiket kisbetűvel írja). A vezetéknéveket (a vezetéknévszerű elemeket) – ha a szerző példát is hoz – kurziválással jelölöm. Erdemes megfigyelní, hogy a névelemek sorrendje általában megegyezik a magyarral, illetve a zürjénnel (vö. MIZSER, Komi-zürjén írói álnevek: NE. 12: 256–8).

1. Az apa keresztnéve: ez a legmegszokottabb forma (akár a zürjéneknél). 2. Az anya keresztnéve: ezt akkor használják, ha az apa meghalt, vagy az anya tehetősebb családból származik: *Maarja* Manni (egyébként mind a kettő a Marija becézése). 3. A születési vagy származási hely képző nélküli alakja: ezek mindegyike az óházára utal: *Tsirgu* Petra, *Tendova* Vasso, *Tendre* Mihal. 4. Az idősebb leánytestvér keresztnéve, ha a szülők már nem élnek. 5. Az idősebb fiútestvér keresztnéve, ha a szülők már nem élnek. 6. Az apa foglalkozása alapján adott név: *sepä* Tepo Ann (*sepä* = kovács). 7. Feltűnő ruházat, ékszer

alapján adott név: *Seerka Semmen* (seerka = fülbevaló). 8. Gúnynevek: *Märä Ann* (märä = kanca), *Tsitsi Nati* (tsitsi = olcsó pamutszövet). 9. Külső tulajdonság: *Väikene Petra* (väikene = apró). 10. Az elnevezett foglalkozása: *Kirotaja Petra* (kirotaja = tanító). 11. A keresztape neve. 12. A keresztanya neve. 13. Apai vagy anyai ági rokon keresztneve, ha árvagyermekről van szó. 14. Az após neve után kapott név (névszerű elem): Ivo Vasső *nanne* (Ivo Vasső felesége; az 1. pontot figyelembe véve értelemszerűen ez a fordítása: Ivan fia Vaszilij neje). 15. Az após neve más használatban: *Pirgo Manni* (Manni férjét Otsnak hívták, aki Pirgo fia volt). 16. Észtországi feleség családneve: *Padari Nati*.

A csoportokat áttekintve világossá válik, hogy az 1. és a 3. tekinthető valójában vezetéknevnek, a többi inkább ragadványnév, bár a foglalkozásra, a tulajdonságra utaló nevek éppenséggel lehet(né)nek családnevek is. A 14. pedig erősen körülírás jellegű.

MÍZSER LAJOS

Régi bányanevek Szatmárban

PESTY FRIGYES Helynévtárának lejegyzése közben érdekes adatokra bukkantam. Annál is inkább, mivel a névtani irodalom nemigen foglalkozott bányanevekkel. Pedig ez a kategória nem éppen a legújabbak közé tartozik. Előzményként lássuk SZIRMAI SZIRMAY ANTAL, Szatmár vármegye' fekvése, története, és polgári esmérete című munkáját, ennek is az I. részét (Budán, 1809.). Ő a következőket sorolja fel: Nagybányán: 1614: *Göntzvár, Kis-Gyepel, Nagy-Gyepel, Fekete bánya* (228); 1674: *Fekete bánya, Haberszak, Göntzvár, Kúszeg, Stomhauz*. Felsőbányán: 1690: *Tudor, Leves, Tomoz, Vonth* (253); 1800: *Szentek, Nagy-Bánya, Csúszó, Leppen, Szent-Mihály, Sz. Háromság, Sz. János, Ökör-bánya, Enteres János, Terőbánya, Péter Deák, Vonti, Gezen, Pokoli-Sz Mihály, Ignátzi, Mathaei, Él-bánya, Sz. Jóbi, Borkút (Borkúti Bánya)* (254).

PESTY adatközlői pedig a következőket tartották fontosnak feljegyezni: *Iloba* (1864): *Hanó és Jakabb*; (1865): „... egy bércz oldal mert van ezen bércz oldalán gazdag bányák melyeket Kis Hanó balint nyitott meg”. „Nagy Hano ezen bércz oldalán vannak igen gazdag arany bányák melyeket Nagy Hanó Balint műveltetett”. Láposbányáról (1864): „...ezen berczekbe (ti. *Czarina gyin szusz, Szkátura, Sestyin*) ércz bányák műveltetnek, – nevei – *Fekete Kisasszony,*